

POSTANOWIENIE

20 sierpnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Tomasz Szanciło

na posiedzeniu niejawnym 20 sierpnia 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa M.P., Z.S., J.S., M.S., A.W., i E.F.
przeciwko Skarbowi Państwa – N.
z udziałem Prokuratora Prokuratury Okręgowej w N.
o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym,
na skutek skargi kasacyjnej Skarbu Państwa – N.
od wyroku Sądu Okręgowego w Nowym Sączu
z 16 listopada 2023 r., III Ca 73/23,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;
2. zasądza od Skarbu Państwa – N. na rzecz M.P., Z.S., J.S., M.S., A.W., i E.F. kwoty po 150 zł (sto pięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego – wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia następnego po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu odpisu postanowienia do dnia zapłaty.

[P.L.]

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną pozwanego Skarbu Państwa – N. od wyroku Sądu Okręgowego w Nowym Sączu z 16 listopada 2023 r. Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W judykaturze już wielokrotnie wypowiedziano się na temat charakteru skargi kasacyjnej (zob. np. postanowienia SN: z 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18; z 15 kwietnia 2021 r., I CSK 43/21; z 25 sierpnia 2021 r., II CSK 216/21). Wskazano m.in., że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej.

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony – co należy podkreślić – wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

W tym kontekście Sąd Najwyższy wskazuje, że skarga kasacyjna stanowi nadzwyczajny środek zaskarżenia. Jego rozpoznanie nie ma charakteru postępowania w ramach trzeciej instancji. Służy realizacji konstytucyjnych i ustawowych zadań Sądu Najwyższego, wśród których pozostają przede wszystkim nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania (art. 183 ust. 1 Konstytucji RP). Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r. poz. 622) jego obowiązki obejmują zapewnienie jednolitości orzecznictwa i rozstrzyganie zagadnień prawnych. Tym właśnie celom wypada podporządkować także rozstrzyganie skarg kasacyjnych.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance oczywistej jej zasadności oznacza, zgodnie z poglądem utrwalonym w judykaturze, że skarżący musi przedstawić dokładny wywód, na czym – jego zdaniem – polega oczywista zasadność skargi w danej sprawie z przytoczeniem przepisów, których naruszenie ją spowodowało oraz argumentację wskazującą na to, dlaczego opisane naruszenie doprowadziło do wydania oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Innymi słowy, skoro przesłanką wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest twierdzenie skarżącego, że skarga jest oczywiście uzasadniona, to powinien on w uzasadnieniu wniosku zawrzeć wywód prawny wskazujący, w czym wyraża się ta „oczywistość” i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia. Przy czym, o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (zob. np. postanowienia SN: z 15 kwietnia 2021 r., IV CSK 617/20; z 25 sierpnia 2021 r., II CSK 155/21).

Skarżący na poparcie swoich twierdzeń odnośnie do oczywistej zasadności skargi kasacyjnej zwrócił uwagę na fakt, że Sądy *meriti* w nieuprawniony – jego zdaniem – sposób uznały, iż sama przynależność poprzedników prawnych powodów do grupy etnicznej [...] pozwala na ocenę, że S.S. i A.S. nie mieli możliwości podejmowania skutecznych działań prawnych w celu ochrony

przysługującego im prawa własności, co miało wpływ na błędne określenie początku biegu terminu przedawnienia. Zdaniem pozwanego oczywiście wadliwe jest bowiem przyjęcie założenia, że bieg terminu zasiedzenia nieruchomości na rzecz pozwanego nie mógł rozpocząć się od 1956 r.

Odnosząc się do stanowiska zaprezentowanego przez pozwanego, zauważenia wymaga, że jeżeli strona skarżąca twierdzi, iż jej skarga kasacyjna jest „oczywiście” uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (zob. postanowienie SN z 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 i przywołane tam orzecznictwo). Skarżący, przedstawiając – jako okoliczność uzasadniającą rozpoznanie skargi kasacyjnej „oczywiste naruszenie prawa” – powinien zatem wykazać kwalifikowany charakter tego naruszenia (zob. postanowienia SN: z 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004, nr 6, poz. 100; z 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49; z 15 kwietnia 2021 r., IV CSK 617/20). Nie chodzi zatem o jakiekolwiek naruszenie przepisów prawa.

Skarżący nie wykazał tych okoliczności, a bliższa analiza wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie pozwalała na stwierdzenie, aby była ona – w przedstawionym rozumieniu – oczywiście uzasadniona. Przedstawił on jedynie swoją ocenę wyroku, bezskutecznie polemizując z ustaleniami dokonanymi przez Sądy *meriti*, jak i ich oceną prawną.

Należy stwierdzić, że Sąd Okręgowy sporządził obszerne i szczegółowe uzasadnienie, rozważył wszelkie, niezbędne okoliczności sprawy. W zasadniczej części motywów zaskarżonego orzeczenia Sąd drugiej instancji wyjaśnił, że przynależność A. i S. S. oraz ich następców prawnych – przy uwzględnieniu polityki państwa i praktyki stosowania obowiązujących wówczas przepisów – skutkowało tym, że w okresie PRL nie byli oni w stanie skutecznie dochodzić zwrotu nieruchomości bezprawnie przejętych w 1947 r., a stanowiących przedmiot sporu w niniejszej sprawie. Opisał również szczegółowo zdarzenia, które miały

miejsce po 1956 r., a które skutkowały tym, że nie był możliwy (*in genere*) zwrot ziem zabranych [...], a wystąpiły jedynie pojedyncze sytuacje zwrotów ziem, które nie zostały zakwalifikowane do zasobu Lasów Państwowych, jak również pozorność możliwości dochodzenia roszczeń po wprowadzeniu sądownictwa administracyjnego. Tym samym Sąd Okręgowy zaaprobował stanowisko Sądu pierwszej instancji, że stan siły wyższej istniał aż do 30 grudnia 1989 r. Bieg terminu zasiedzenia należało zatem liczyć od 31 grudnia 1989 r. Skoro zaś Skarb Państwa uzyskał posiadanie w złej wierze, to do zasiedzenia mogło dojść dopiero po upływie 30 lat.

Należy również mieć na względzie, że zaskarżone orzeczenie w istocie jest zgodne z ugruntowanym stanowiskiem Sądu Najwyższego, który wielokrotnie wyrażał już pogląd, iż siła wyższa może być uznana za przeszkodę w dochodzeniu przez właściciela roszczenia o zwrot nieruchomości bezprawnie zajętej przez państwo ze względu na indywidualną sytuację, w jakiej się znajdował lub przynależność do określonej grupy społecznej (zob. np. postanowienia SN: z 9 października 2015 r., IV CSK 473/13; z 7 czerwca 2019 r., I CSK 741/18; z 17 marca 2022 r., II CSKP 269/22). Tym samym nie chodzi tu o jednoznaczny przepis prawa podlegający jednolitej wykładni, lecz o przepis pozostawiający sądowi rozpoznającemu sprawę pewien zakres swobody w ocenie okoliczności faktycznych konkretnej sprawy. Naruszenie tego typu przepisu prawnego niezwykle rzadko może zatem uzasadniać występowanie oczywistej zasadności ze względu na samą jego konstrukcję (postanowienie SN z 20 września 2022 r., I CSK 2407/22).

Ponadto Sąd Najwyższy odniósł się już do momentu ustania siły wyższej w stosunku do osób pochodzenia [...] w postanowieniu z 18 maja 2017 r., III CSK 221/16, w którym ustalił go na koniec 1989 r. (zob. postanowienie SN z 20 września 2022 r., I CSK 2407/22). Sąd Najwyższy wyjaśnił, że w uchwale z 26 października 2007 r. (III CZP 30/07, OSNC 2009, nr 5, poz. 43) wskazano, iż o stanie równym zawieszeniu wymiaru sprawiedliwości można mówić wówczas, gdy warunki ustrojowe i stan prawny nie tylko czyniły niemożliwym dochodzenie roszczenia ze względu na niedostępność środków prawnych, ale również wówczas, gdy ze względu na powszechną praktykę stosowania obowiązujących przepisów nie było

realnych szans uzyskania korzystnego dla uprawnionego rozstrzygnięcia. Przynależenie poprzedników prawnych uczestniczki postępowania do osób objętych akcją [...] powoduje, że z perspektywy historycznej, uzasadniona jest ocena, iż moment ustania okoliczności obezwładniających skuteczność żądania wydania wiążać należało z wyborami z czerwca 1989 r.; dla oznaczenia chwili ustania przeszkody istotne jest, kiedy powszechne oddziaływanie przeszkody ustało i osoba uprawniona mogła podjąć efektywne działanie chroniące własność.

Marginalnie należy także zwrócić uwagę na niewłaściwe sformułowanie przez pozwanego wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Skarżący bowiem wskazał, że oczywista zasadność skargi kasacyjnej związana jest z rażącym naruszeniem przepisów wskazanych w treści wniosku, które są w istocie tożsame z przepisami zawartymi w podstawach kasacyjnych. Taka praktyka jest nieprawidłowa.

Wypada w tym kontekście przypomnieć, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) podlegają rozpoznaniu na etapie tzw. przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie są oceniane dopiero po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącą wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione. Jak wskazano, w ramach przedsądu Sąd Najwyższy bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Skoro uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania, odwołujące się do przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., powinno koncentrować się na wykazaniu „oczywistości” zasadności skargi, to nie może sprowadzać się do odwołania się do uzasadnienia podstaw kasacyjnych bądź też do ich powtórzenia, choćby nawet w zmodyfikowanej formie, ani być sformułowane w sposób, który wymagałby oceny ich zasadności (zob. np. postanowienie SN z 3 grudnia 2020 r., II PK 171/19).

Innymi słowy, Sąd Najwyższy na etapie przedsądu nie rozpoznaje sprawy jak sąd powszechny. Nie ocenia też podstaw kasacyjnych (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.), jako że stanowią odrębną część skargi kasacyjnej i dlatego nie składają się

na podstawę przedsądu ani na jej uzasadnienie, a podlegają rozpoznaniu dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania. Oznacza to, że skarżący powinien we wniosku samodzielnie (odrębnie od podstaw kasacyjnych) wskazać i wykazać naruszenie prawa, które bez wątpliwości prowadzi do stwierdzenia, że objęty skargą wyrok jest oczywiście wadliwy i dlatego skarga powinna zostać przyjęta do rozpoznania (postanowienie SN z 1 lipca 2020 r., I UK 433/19).

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 2 w zw. z art. 99 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., z uwzględnieniem § 2 pkt 5 w zw. z § 5 pkt 8 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 1935 ze zm.).

[P.L.]

[ms]